

Emigracji UWW, prof. Antanas Kulakauskas z Uniwersytetu Michała Romera, doktor honoris causa UWW, prof. Rimantas Miknys – dyrektor Instytut Historii Litwy w Wilnie oraz doc. Andrzej Pukszo z Katedry Politologii Uniwersytetu Kowieńskiego. Stronę polską w tym gronie reprezentują: dyrektor Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego Jan Malicki, zasłużony od więcej niż dwu dekad w organizowaniu i prowadzeniu studiów oraz badań zwłaszcza w zakresie historii i nauk politycznych Europy Środkowo-Wschodniej (wspierany od początku także przez Patrona nagrody), prof. Dariusz Szpoper z Uniwersytetu Gdańskiego (UG), historyk prawa, lituanista, znany badacz dziejów XIX i poł. XX w. (inicjator – dodajmy – nadania wspomianej tu nagrodzie imienia jej Patrona) oraz Małgorzata Sporek-Czyżewska – dyrektor polskiej fundacji „Pogranicze” z siedzibą w Sejnach (znanej polskiej organizacji pozarządowej, koncentrującej się na promocji wielokulturowości i wzajemnej tolerancji). Są tu też Jacek Jan Komar – znany publicysta, b. dziennikarz „Głosu Wileńskiego” i b. korespondent „Gazety Wyborczej” z Litwy oraz Tomasz Kopoczyński, adwokat z Gdyni.

Instytut Wielkiego Księstwa Litewskiego wybrał Radę Naukową, do której weszli: Andrzej Kozakiewicz, dyrektor politologiczno-badawczego Instytutu „Polityczna Sfera” w Mińsku (Białoruś), Aleksander Smalańczuk z Europejskiego Humanistycznego Uniwersytetu w Wilnie, profesor Instytutu Historii Białorusi, dr hab. Przemysław Dąbrowski z Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego na Wydziale Prawa UG oraz Igor Cepiend, rektor Przykarpackiego Uniwersytetu Iwana-Franki na Ukrainie.

Do pierwszoplanowych zadań Instytutu należy współpraca naukowa zwłaszcza z ośrodkami badań wschodnioeuropejskich w Europie i na świecie, promowanie międzynarodowej wymiany naukowej i stypendiów badawczych w zakresie także szeroko pojętej lituanistyki, organizowanie Międzynarodowego Kongresu Studiów Białoruskich, wydawanie wraz z Instytutem „Polityczna Sfera” w Mińsku w języku angielskim „Belarusian Political Science Review” oraz realizacja edycji nagrody im. Juliusza Bardacha.

WANDA SUDNIK-BARDACH (Warszawa)

ODNOWIENIE DOKTORATU PROFESORA MARKA WALDENBERGA

W dniu 17 października 2012 r. w auli Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie odbyło się uroczyste posiedzenie Senatu z okazji odnowienia po 50 latach doktoratu Marka Waldenberga, profesora zwyczajnego w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ. Profesor jest autorem licznych i tłumaczonych na wiele języków publikacji poświęconych międzynarodowej myśli socjalistycznej oraz problematyce narodu, kwestiom narodowym w Europie Środkowo-Wschodniej, zagadnieniom nacjonalizmów, konfliktów etnicznych oraz mniejszościom narodowym.

Profesor Marek Waldenberg urodził się w Równem na Wołyniu 8 stycznia 1926 r. Wielokulturowe środowisko kresów wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej wpłynęło na Jego wrażliwość, poglądy i w konsekwencji zainteresowania naukowe. Z pewnością wpłynęły na nie również dramatyczne przeżycia z lat drugiej wojny światowej. W wieku szesnastu lat zmuszony był podjąć pracę. Ze względu na jej charakter podejmował często niebezpieczne podróże po okupowanym kraju. Czynił to jednak z ochotą, co dzisiaj tłumaczy swym wówczas bardzo młodym wiekiem, ale też właściwym Mu zamiłowaniem do przygód i podróży, której to pasji pozostał wierny do dzisiaj. Powojenne życie rozpoczął Profesor w Bytomiu, nadrabiając stracone lata nauki. W tym czasie wykrystalizowały się ostatecznie Jego lewicowe poglądy, które – jak dziś lubi podkreślać – wciąż pozostają niezmienione, a ich źródłem jest i zawsze była wrażliwość społeczna. Działając w tym okresie w Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej, Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej, a w końcu w Polskiej Partii Socjalistycznej, Marek Waldenberg podjął studia w 1947 r. w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Krakowie na Wydziale Administracyjno-Samorządowym, uzyskując dyplom ich ukończenia w 1951 r. Od 1 września 1950 r. (jeszcze jako student), pracował w Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym UJ, a od 1 września 1951 r. w Katedrze Marksizmu-Leninizmu na Wydziale Filozoficzno-Społecznym UJ. 1 stycznia 1953 r. został powołany na stanowisko kierownika Katedry Podstaw Marksizmu-Leninizmu UJ, od 1 października 1952 r. pełnił funkcję samodzielnego pracownika nauki w tejże Katedrze. To na Uniwersytecie spotkał Marek Waldenberg wielkich uczonych, którzy zapewne wzmocnili Jego zainteresowania naukowe dotyczące kwestii społecznych, problemów ustrojowych i idei politycznych. Słuchał Stefana Grzybowskiego, Henryka Mościckiego, Adama Krzyżanowskiego, Kazimierza Dobrowolskiego, Konstantego Grzybowskiego, pod kierunkiem którego pracował, a także pisał pracę doktorską. Jej obrona odbyła się 28 maja 1962 r. na Wydziale Prawa UJ. Habilitację uzyskał w roku 1969 na podstawie wysoko ocenionej i tłumaczonej później na wiele języków pracy pt. *Mysł polityczna Karola Kautsky'ego w okresie sporu z rewizjonizmem (1898-1909)*. Po powstaniu w 1970 r. na Wydziale Prawa UJ Instytutu Nauk Politycznych (później Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ) Marek Waldenberg związał się z tą jednostką na pozostałe lata swej pracy w UJ.

Na emeryturę przeszedł Profesor Waldenberg 30 września 1996 r., nadal jednak zachowując część etatu aż do 2006 r. prowadził zajęcia dydaktyczne, przewodniczył Radzie Naukowej INPiSM UJ, uczestniczył w międzynarodowych konferencjach, pisał kolejne książki, otrzymał godność doktora *honoris causa* Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, a w 2004 r. honorową nagrodę stowarzyszenia Kuźnica „Kowadło Kuźnicy” „za wytrwałą obronę słabszych i zagrożonych” oraz „dodawanie Krakowowi ostatniego półwiecza własnej barwy”. Wypromował 7 doktorów i 22 magistrów. Pracował w charakterze profesora gościnnego na Uniwersytecie w Bremie i Uniwersytecie w Berlinie Zachodnim. Opublikował kilkadziesiąt prac przekładanych na wiele języków.

W działalności organizacyjnej, pracy naukowej i w życiu osobistym Marek Waldenberg zawsze zachowywał pozycję nonkonformistyczną. Ryzykując karierę zawodową, stał się jednym z działaczy Polskiego Października 1956 roku. Po załamaniu

się związanych z nim nadziei oddał się pracy naukowej, nie zajmując żadnych stanowisk partyjnych czy państwowych, mimo że spod Jego pióra wychodziły obszerne, wnikliwe, stanowiące owoc wieloletnich dociekań monografie poświęcone myśli Lenina i Kautsky'ego. Pozycje te, dalekie od oficjalnej ortodoksji, nie uczyniły bynajmniej Profesora pupilem ówczesnej władzy.

Również obecne zainteresowania naukowe Marka Waldenberga koncentrują się wokół najbardziej kontrowersyjnych zagadnień i dzieł odbiorców jego wykładów i publikacji na gorących zwolenników i równie zdecydowanych oponentów. Ostatnio na czoło zainteresowań naukowych Profesora wysunęły się zagadnienia związane z narodami, mniejszościami narodowymi, nacjonalizmami współczesnego świata. Opublikował dwie książki poświęcone tym zagadnieniom: pierwsza to *Kwestie narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej. Dzieje. Idee* (Warszawa 1992), która została nagrodzona w 1993 r. przez tygodnik „Polityka”, druga to wydana w 2000 r. praca *Narody zależne i mniejszości narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej. Dzieje konfliktów i idei*. Stopniowo Jego zainteresowania badawcze zaczęły się koncentrować wokół kwestii przyczyn i konsekwencji rozbitcia Jugosławii. Tym zagadnieniom poświęcił On dwie następne książki: *Rozbitcie Jugosławii: od separacji Słowenii do wojny kosowskiej* (Warszawa 2003) oraz *Rozbitcie Jugosławii. Jugosłowiańskie lustro międzynarodowej polityki* (Warszawa 2005). W książkach tych Profesor podjął polemikę z rozpowszechnionymi w ówczesnej publicystyce i historiografii opiniami obciążającymi Serbów główną odpowiedzialnością za tragedię jugosłowiańską. Te i inne niezwykle skomplikowane zagadnienia przyszło Mu wielokrotnie wyjaśniać na zagranicznych seminariach i konferencjach naukowych, szczególnie w Niemczech i we Włoszech. Lista ośrodków akademickich, w których odbywał wykłady jest zaiste imponująca. Najczęściej bywał Profesor gościem Italii. Wykłady we Włoszech pozwalają Profesorowi na poznawanie tego kraju, który jest wielką miłością Jego życia. Niestrudzony piechur, któremu nie są obce żadne zakamarki Półwyspu Apenińskiego, deklaruje się Marek Waldenberg jako człowiek słonecznego Południa. Być może dlatego właśnie powracając do deszczowego Krakowa przez wiele lat wiódł Profesor żywot piwniczny, będąc filarem Piwnicy pod Baranami, założonej i kierowanej przez jednego z licznych swych byłych studentów, Piotra Skrzyneckiego. Najwyżej więc ceni po dziś dzień Marek Waldenberg przyznanego Mu na jubileuszu Piwnicy Złotego Barana, które to odznaczenie zresztą wzbudziło żywą zazdrość wielu przedstawicieli krakowskiej profesury. Charakterystyczną sylwetkę Profesora, uczonego i bywalca, miłośnika sztuki i konesera uroków życia, wychowawcy, nauczyciela i niestrudzonego polemisty, zna cały Kraków, cenią koledzy, studenci i czytelnicy, otaczając Go sympatią równą Jego życzliwości dla świata i ludzi (fragment *Laudacji* wygłoszonej przez prof. Jacka Majchrowskiego 17 października 2012).

BARBARA STOCZEWSKA (Kraków)